

7. Новая постиндустриальная волна на Западе/ ред. и сост. В.Иноземцев // Электронный ресурс. Режим доступа: http://iir-mp.narod.ru/books/inozemcev/page_1243.html;
 8. Ритцер Дж. Современные социологические теории. 5-е изд. - СПб.: Питер, 2002. - 688с.
 9. Хабермас Ю. Модерн - незавершенный проект. - Вопросы философии - 1992 - №4 -С.40-53; Лосев А.Ф. Философия. Мифология. Культура. М.: Политиздат, 1991. - 525с.; Ясперс К. Смысл и назначение истории. М.: Политиздат, 1991 - 527с.; Библер В.С. От наукоучения к логике культуры: два философских введения в двадцать первый век. - М.: Политиздат, 1991. - 413с.
 10. Ионин Л.Г. Культура на переломе // Социс.-1996 - №3 - С.15-24; Костина А.В. Массовая культура, как феномен постиндустриального общества. Изд. 2-е, перераб. и доп. - М.:Едиториал УРСС, 2005. - 352с.
 11. Сорокин П. Человек. Цивилизация. Общество / общ. ред., сост. и предисл. А. Ю. Согомонов: Пер. с англ. - М.: Политиздат, 1992. - 543с.
 12. Социология /под ред. В.Н.Лавриненко - М.:ЮНИТИ-ДАНА, 2001. - 407с.
 13. Липовецки Ж. Эра пустоты. Эссе о современном индивидуализме / пер.с фр. В.В.Кузнецов - М.: изд-во «Владимир Даль», 2001. - 317с.
 14. Веблен Т. Теория праздного класса./ Пер. с англ., вступ. ст. С.Г.Сорокиной; Общ. ред. В.В.Мотылевой. -М.: Прогресс, 1984. - 367 с.
 15. Ростовцева Л.И. «Номо glamorous», или «Человек гламурный» в России // Философия хозяйства - 2009 - № 6 (66) - С.264-285.
- Дата надходження до редакції - 28.12.2011.

I.S.Bondarenko

PLACE MASS CULTURE IN THE DETERMINANT OF CONSUMPTION

In the article the origin, meaning and essence of popular culture. Semiotics cycle values, meanings, values brought into the present phenomena such as kitsch, glamor, ostentatious consumption. Distribution of mass consumer culture leads to massive relativization of moral and ethical principles, because there is a need to identify locations of mass culture in the determinant of consumption.

Keywords: mass culture, consumption, Modern, Postmodern, kitsch, glamor, a demonstrative consumption.

УДК 316.723

А. Ручка, Л. Скокова

КУЛЬТУРНИЙ КАПІТАЛ ТА ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЯ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СОЦІУМІ

Стаття присвячена вивченню змісту, функцій та розвитку культурного капіталу і його впливу на суспільне життя. Порівняльний аналіз, що проведений у даній статті доводить, що існуючі статусні угруповання диференціюються не тільки по економічному капіталу, а ще й по культурному капіталу.

Ключові слова: культурний капітал, статусні угруповання, диференціація, український соціум, ментальний розвиток.

Сьогодні в соціологічній науці вивчення змісту, функцій, розвитку культурного капіталу, його впливу на суспільне життя належить до одного з найбільш актуальних дослідницьких питань. Зацікавленість ним почала активно зростати з 80-х років

минулого століття разом з так званим *культуральним поворотом* у світовій соціології. Суть даного повороту полягає в усвідомленні того, що в сучасному розвиненому суспільстві культура все більшою мірою виступає не просто як результат, наслідок економічного і політичного розвитку, а переважно як необхідна умова, важливий – відносно незалежний і від економіки, і від політики – чинник суспільного розвитку, моральний стрижень особистості й суспільства. В цьому плані можна навіть стверджувати, що культура знаходиться не після економіки, а попереду неї, не після політики, а попереду неї. Це відбувається по одній простій причині: саме культура, культурна ідентичність робить населення, популяцію суспільством, цілісним соціумом. Єдиний, цілісний соціум здатний продукувати, ставити і досягати значущі економічні й політичні цілі. Отже, якщо єдність є, навіть тоді, коли вона визначається як єдність у багатоманітності, то суспільство здатне витримувати і економічні негаразди, і політичні випробування.

У цьому контексті виявляється, що культурний капітал виступає неабияким ресурсом у створенні можливостей і шансів ментального розвитку людей, зростання їх компетентності, змістовного культурного споживання. Звідси він є дійсно важливим чинником культурної та соціальної репродукції сучасного суспільства, його оптимального функціонування і динамічного розвитку.

Концепт культурного капіталу запровадив у науковий обіг французький соціолог П'єр Бурдьє. Правда, у своїх творах наприкінці минулого століття він використовує його різним чином. Культурний капітал понятійно, на його думку, охоплює формальні шкільні знання, неформальні шкільні норми, традиції гуманітарної культури, мовну компетенцію, набуту освіту, культурні преференції, поведінкові стилі тощо. В цілому можна узагальнити, що під культурним капіталом французький соціолог розумів *знання, здатності, уміння й навички* людини, які виробляються в ході соціалізації та у даній культурі вважаються необхідними, престижними, вартими для пошуків, засвоєння і володіння. В перспективі набутий культурний капітал може бути використаним для досягнення цілей і статусів у різних сферах суспільного життя, він здатний забезпечувати матеріальний добробут індивідів, сімей, організацій, суспільства в цілому. Тому недарма в ринкових умовах культурний капітал стає значущою метою діяльності як окремих людей та їхніх родин, так і організацій, об'єднань, соціальних інститутів.

П'єр Бурдьє виокремлював три структурні різновиди культурного капіталу: *об'єктивований, інкорпорований та інституціоналізований*. Об'єктивований культурний капітал охоплює такі культурні ресурси, як заклади і предмети культурного призначення (навчальні, мистецькі, рекреаційні тощо), культурні блага, культурні права, знання. У своїй об'єктивованій формі культурний капітал має, як правило, матеріальне втілення, може передаватися матеріальним чином (у письмових документах, картинах, пам'ятниках, інструментах тощо).

Своєю чергою стрижнем інкорпорованого культурного капіталу є освіта. Чим вище рівень і якість набутої освіти, тим вища культурна компетенція окремої людини чи певної соціальної групи. Загалом інкорпорація культурного капіталу означає насамперед засвоєння знань, системи цінностей і норм, зразків поведінки в процесі соціалізації та інкультурації (залучення до материнської культури). При цьому культурний капітал може переміщуватися з об'єктивованої форми в структуру індивідуальної або групової ментальності, тобто перетворюватися в інкорпоровану, суб'єктивну форму.

У процесі реалізації інкорпорованого культурного капіталу сенс має, зрозуміло, й зворотне перетворення. Тут важливу роль виконують набуті знання, навички, вміння користуватися предметами культурного призначення, культурними благами і правами. Але першочергове значення тут належить сформованим культурним якостям, таким як

креативність, компетентність, відповідальність. Саме ці культурні якості становлять підґрунтя конкурентноспроможності сучасної людини, її здатності не тільки репродукувати чи модифікувати вже відоме, а й створювати принципово нове.

Щодо інституціоналізованої форми культурного капіталу, то її прояви французький соціолог убачав у всякого роду свідоцтвах культурної компетенції людини (дипломах, атестатах, сертифікатах, знаннях, титулах). Зрозуміло, що подібні офіційні свідоцтва пов'язані з індивідуальною відзнакою, отже, з престижем чи репутацією даної особи в певному суспільному середовищі. Згідно з Бурдьє, якщо економічний капітал безпосередньо конвертується у гроші й інституціоналізується у формі прав власності, то культурний капітал конвертується за певних умов у економічний капітал і може бути інституціоналізованим у формі наукових, освітніх, професійних, мистецьких кваліфікацій, відображених у відповідних офіційних свідоцтвах.

Міркування французького соціолога щодо структури і змісту культурного капіталу беззаперечно є цікавими. Якщо брати до уваги головну думку Бурдьє про те, що культурний капітал, як і економічний, впливає на ментальність і реальну поведінку людей, то її можна спробувати емпірично перевірити щодо нашого соціуму. З урахуванням дисперсії (розсіювання) культурного капіталу серед різних суспільних угруповань емпіричні дані щорічного соціологічного моніторингу Інституту соціології НАН України дають змогу в цілому це здійснити.

У цьому зв'язку треба спочатку коротко схарактеризувати стан об'єктивованого капіталу нашого соціуму в цілому. Аналіз статистико-соціологічних даних показує, що інфраструктурні зміни українського соціуму впродовж 1990–2009 рр. мають суперечливий характер. За даний період в Україні стало, з одного боку, менше бібліотек, кінотеатрів, клубів, відбулося також зменшення бібліотечного фонду, кількості кіно-відео установок, демонструвань (публічного показу) фільмів, кіновідвідувань. Зокрема, 1990 р. в країні було 25,6 тис. бібліотек, 2000 р. їх стало 20,7 тис., а 2009 р. – 20,1 тис. У бібліотеках 1990 р. налічувалося 419 млн. книжок, 2000 р. їх було 343 млн., 2006 р. – 324 млн., 2009 р. – 338 млн. примірників. 1990 р., існувало загалом 25,1 тис. клубів (закладів культури клубного типу, які й дотепер є основним публічним осередком культури в сільській місцевості), 2000 р. їх стало 20,4 тис., 2006 р. – 19,0 тис., 2009 р. – 18,7 тис. Зменшилася й кількість місць в них – з 6,5 млн. 1990 р. до 4,8 млн. 2009 р. Бувша мережа кінотеатрів і кіноустановок практично занепала. Все це призвело до масового відтоку глядачів, про що свідчить й кількість кіновідвідувань. Якщо 1990 р. їх було 552 млн. за рік, то 1998 р. стало тільки 5 млн (!). З 2001 р починається невеликими темпами зростання до 7 млн, 2003–2005 рр. – 10 млн., 2007 – 18 млн. Але не встигла ситуація дещо покращитися за рахунок стабілізації доходів населення, то економічна криза 2008 р. нівелювала це зростання до 11 млн. кіноглядачів у 2008–2009 роках.

Паралельно в українських сім'ях зменшилась кількість домашніх бібліотек – у 1994 р. домашні бібліотеки мали 31% сімей, а 2010 р. – лише 18%. Крім того, за означений період знизився рівень оснащення сімей спортивним, туристичним знаряддям. Істотно зменшилась також кількість магнітофонів, радіоприймачів, програвачів.

З іншого боку, в країні збільшилась кількість професійних театрів, концертних організацій, музеїв. Стало більше виходити газет і журналів, збільшилися їхні разові тиражі. Останнім часом стало більше видаватися і продаватися книжок. Тим не менш сьогодні на одного жителя країни поки що припадає в середньому менше книжок, аніж 1990 р. (у 1990 р. на кожного жителя країни припадало 3,34 книжки, зараз – приблизно 1,2 книжки). Крім того, помітним явищем у вітчизняному соціумі стало зменшення кількості книжкових магазинів. Своєю чергою кількісне зростання професійних

театрів, концертних організацій і музеїв не супроводжується відповідним збільшенням аудиторії цих закладів культури. Навпаки, у порівнянні з 1990 р. спостерігається кількісне зменшення їхніх відвідувань. Так, якщо 1990 р. було 17,6 млн. відвідувань професійних театрів за рік, то 2000 р. їх стало 5,7 млн., а 2009 р. – 6,2 млн. (у порівнянні з 1990 р. зменшення становить 65%). 1990 р. було 15,0 млн. відвідувань концертних організацій за рік, 2001 р. їх стало 4,6 млн., 2009 р. – 3,8 млн. (у порівнянні з 1990 р. зменшення становить 75%). 1990 р. було 31,8 млн. відвідувань музеїв за рік, 2000 р. їх стало 16,0 млн., а 2009 р. – 20,8 млн. (у порівнянні з 1990 р. зменшення становить 35%).

Натомість більш значущими стають аудіовізуальні засоби культури (радіо, телебачення, відео, Інтернет). Їхній бурхливий розвиток наприкінці ХХ ст. і на початку ХХІ ст. пов'язаний із зростанням ролі в суспільному житті комп'ютерно-інформаційних технологій. Тому не дивно, що в українських сім'ях сьогодні стало більше (у порівнянні з 90-ми роками минулого століття) кольорових телевізорів, стерео-та відеоапаратури, персональних комп'ютерів. Так, 1994 р. кольоровий телевізор мали 65% українських родин, а 2010 р. – вже більше 90% (див.табл.1). Стерео- та відеоапаратуру 1994 р. мали 10% сімей, а 2010 р. – близько 34%. У 1994 р. соціологи не фіксували в українських сім'ях наявність персональних комп'ютерів, а 2010 р. їх мали вже більше 35% родин. Зросло також домашнє користування Інтернетом, електронною поштою, факсом, мобільним зв'язком.

Таблиця 1

Динаміка оснащеності побуту культурно-дозвіллевим інвентарем, %

Культурний інвентар	Роки				
	1994	1998	2002	2006	2010
Кольоровий телевізор	64,7	69,3	73,9	89,7	92,8
Магнітофон, радіоприймач, програвач	58,4	58,5	56,4	55,6	47,2
Бібліотека (більше 100 книг)	30,7	22,5	20,2	22,2	18,4
Стерео-, відеоапаратура	9,9	15,1	19,7	28,2	33,7
Комп'ютер	-	-	4,7	18,5	34,9
Спортивне, туристичне спорядження	17,9	12,8	14,4	5,1	6,2
Мисливське, рибальське спорядження	-	-	10,3	8,9	12,3

Зрозуміло, такий стан об'єктивованого культурного капіталу соціуму не може не впливати на *інтенсивність культурно-дозвіллевих практик* населення у вільний час. Соціологічні дані свідчать, що за період 2000–2010 рр. збільшилась у середньому інтенсивність таких занять, як перегляд телепередач, перегляд фільмів по відеомагнітофону, заняття з комп'ютером, відвідування церкви, відпочинок на природі, звичайний відпочинок (нічого не роблячи).

Водночас за означений період зменшилась у середньому інтенсивність таких занять, як перебування в гостях і прийом гостей, прослуховування радіопередач, читання газет, відвідування бібліотек, читання художньої літератури, прослуховування музики, художня і прикладна творчість, заняття фізкультурою, оздоровчі прогулянки, настільні ігри, заняття з дітьми.

За період 2003–2009 рр. відбулися зрушення і в *ціннісній ментальності* соціуму. Статистично значуще знизилась суб'єктивна важливість таких соціокультурних цінностей, як «національно-культурне відродження» (за п'ятибальною шкалою від 3,94 бала в 2003 р. до 3,53 бала в 2009 р.), «підвищення освітнього рівня» (від 4,13 бала в 2003 р. до 3,69 бала в 2009 р.), «розширення культурного кругозору» (від 3,85 бала в 2003 р. до 3,57 бала в 2009 р.). Отже, в даному відношенні можна зробити висновок, що за означений період, мабуть, під впливом кризових явищ у нашому соціумі

погіршилась ціла низка параметрів перш за все інкорпорованого культурного капіталу та його проявів у культурних практиках населення.

Тепер звернемось до дисперсії культурного капіталу серед різних угруповань нашого соціуму. З урахуванням основних параметрів економічного (дохід) і культурного (освіта) капіталів можна виділити декілька статусних угруповань: *високостатусні* (керівники, адміністратори, топ-менеджери, висококваліфіковані спеціалісти), *середньостатусні* (підприємці середнього і дрібного бізнесу, службовці, кваліфіковані робітники, учні/студенти), *низькостатусні* (технічний персонал, малокваліфіковані робітники, працівники сільгоспідприємств, пенсіонери, домогосподарки, безробітні).

Таблиця 2

Культурно-дозвілєві практики угруповань різного статусу*, 2010, %

Види культурно-дозвілєвих практик	За вибіркою	Статусні групи		
		Високостатусні	Середньостатусні	Низькостатусні
<i>Домашні види культурно-дозвілєвих практик</i>				
Перегляд телепередач	86,6	91,7	85,6	86,1
Читання газет	51,9	61,7	47,9	51,3
Прослуховування радіопередач	32,7	34,0	29,1	34,4
Читання художньої літератури	21,1	32,0	23,3	17,3
Вивчення літератури за спеціальністю	7,0	19,9	10,9	1,7
Прослуховування музики	26,0	35,0	38,3	16,5
Перегляд фільмів по відеоманітофону	10,6	19,9	15,3	6,0
Заняття з комп'ютером	20,3	36,9	33,2	8,7
<i>Домашні види спілкування та відпочинку</i>				
Відпочинок, нічого не роблячи	42,3	40,8	44,4	39,8
Перебування в гостях	45,4	50,5	53,4	39,3
Приймання гостей	45,6	48,5	48,5	43,4
Заняття з дітьми	27,7	46,1	32,1	20,8
<i>Публічні види культурно-дозвілєвих практик</i>				
Відвідування церкви	27,6	32,5	24,8	28,6
Відвідування кінотеатру	4,7	7,3	8,6	2,1
Відвідування бібліотеки	3,7	8,7	5,1	2,0
Відвідування клубів, дискотек	4,5	3,9	8,7	2,0
Відвідування спортивних видовищ	2,4	2,9	3,5	1,7
Відвідування театрів, концертів, музеїв, виставок	3,6	9,7	4,2	1,9
Експерсійна подорож	1,4	2,4	2,7	0,6
<i>Публічні види спілкування та проведення дозвілля</i>				
Відвідування непродуктових магазинів та ринків	26,6	35,0	33,5	29,0
Відвідування ресторану, кав'ярні, пивбару	5,9	10,2	10,4	2,2
<i>Активні види культурно-дозвілєвих практик</i>				
Відпочинок на природі	12,6	16,5	18,5	7,8
Ранкова гімнастика й фізкультура	13,4	22,8	17,5	9,4
Настільні ігри (шахи, шашки, карти, доміно)	7,6	8,7	11,3	5,1
Біг, оздоровчі прогулянки	6,2	8,7	10,2	3,1
Відвідування плавального басейну, спортзалу, стадіону для занять спортом	4,3	5,8	9,3	1,1
Рибальство, мисливство	6,3	4,4	8,4	5,8
<i>Практики «серйозного» / творчого дозвілля</i>				
Прикладна творчість (рукоділля,	4,6	5,8	4,2	4,3

різьблення тощо)				
Громадська робота	3,8	9,2	3,8	2,8
Художня творчість	2,7	5,3	3,5	1,5
Раціоналізаторство, конструювання	0,8	1,0	0,4	0,9
Колекціонування, фотографування	3,4	7,3	4,7	1,8
Відвідування гуртків, курсів, студій	1,6	3,9	2,2	0,5
Участь у художній самодіяльності	1,1	0,5	1,1	1,2

*Участь в культурно-дозвіллевих практиках фіксувалася за останній тиждень перед опитуванням.

Порівняльний аналіз соціологічних даних показує, що високостатусні угруповання статистично значуще переважають середньостатусні угруповання лише по певній кількості культурних практик у вільний час (перш за все по читанню газет, журналів, художньої і спеціальної літератури). Натомість високостатусні угруповання статистично значуще переважають низькостатусні угруповання майже по 80% культурних практик (перш за все за переглядом телепередач, по заняттям з комп'ютером, відвідуванням театрів, музеїв, художніх виставок, відвідуванням бібліотек, навчанням по участю в художній самодіяльності, аматорству, громадській роботі). Це може означати, що в цілому дещо більший культурний капітал високостатусних угруповань соціуму (у порівнянні з культурним капіталом середньостатусних угруповань) не здатний підтримувати чіткі статусні границі у сфері культурного споживання. Можливо, саме під впливом масової культури і комп'ютерно-інформаційних технологій високостатусні угруповання все більше стають «всеїдними» (Р.Петерсон) у культурно-споживчому відношенні, менш заангажованими у форми висококультурної активності. А це призводить до обмеження статусної специфіки високостатусних угруповань у сфері культурного споживання, розмивання символічних границь насамперед із найближчими соціальними угрупованнями.

Натомість щодо низькостатусних угруповань зазначені границі зберігаються. Це підтверджує відповідне переважання високостатусних угруповань за більшістю культурних практик у вільний час. Тим самим вимальовується переважно *гомологічний* характер залежності між статусною стратифікацією і культурним споживанням: більший культурний капітал високостатусних угруповань (у порівнянні з низькостатусними угрупованнями) забезпечує вищу інтенсивність культурного споживання (культурних практик) і на цій основі підтримує відповідні символічні границі й статусну специфіку. Отже, в цьому випадку статусна стратифікація і культурне споживання щільно пов'язані один з одним і підтримують один одного. І це відбувається, мабуть, не тільки на підставі більших/менших можливостей у культурному споживанні, а й за рахунок різних ціннісних орієнтацій і смаків репрезентантів зазначених статусних угруповань.

Своєю чергою середньостатусні угруповання значуще переважають низькостатусні угруповання по культурних практикам у вільний час практично у кожному другому випадку. По решті культурних практик вони мають однаковий рівень. Це означає, що в даному разі спостерігається помірна гомологічна залежність між статусною стратифікацією і культурним споживанням.

Отже, в цілому порівняльний аналіз впливу культурного капіталу різних статусних угруповань сучасного українського соціуму на їхнє культурне споживання (культурні практики у вільний час) засвідчив у даному відношенні: *значний* розрив між високостатусними і низькостатусними угрупованнями; *поміркований* розрив між середньостатусними і низькостатусними угрупованнями; *незначне* розходження між високостатусними і середньостатусними угрупованнями.

Зростання в майбутньому рівня і якості життя в країні, мабуть, змінюватиме це співвідношення в першу чергу за рахунок збільшення можливостей і шансів

низькостатусних і середньостатусних угруповань і таким чином за рахунок збільшення «всеїдних» у культурному споживанні індивідів, орієнтованих перш за все на масові культурні практики. Але поки що в українському соціумі гомологічна залежність між статусною стратифікацією і культурним споживанням є помітною, вона зберігається і відтворюється.

Особливо виразно ця обставина має прояв щодо *читання художньої літератури* різних жанрів. Соціологічні дані показують, по-перше, що за період 1994–2010 рр. загальний обсяг тижневої читацької аудиторії країни суттєво скоротився (від 38% у 1994 р. до 21% у 2010 р.). Відповідно зросла частка не-читачів художньої літератури. Список найбільш популярних літературних жанрів (впродовж 2003–2009 рр.), очолюють детективи, історичні романи, романи про кохання, гумористична література. На периферії за читанням знаходяться сучасна українська проза, сучасна російська проза, українська класика, еротичні романи.

Якщо тепер перейти до читання художньої літератури різними статусними угрупованнями нашого соціуму, то соціологічні дані показують наступне. Високостатусні угруповання, як правило, переважають низькостатусні угруповання (за інтенсивністю читання художньої літератури) приблизно в два рази. Своєю чергою середньостатусні угруповання переважають низькостатусні угруповання (за інтенсивністю читання художньої літератури) у 1,3 рази. Між високостатусними і середньостатусними угрупованнями відповідний розрив складає дещо більше 1,3 рази на користь перших. Отже, за інтенсивністю читання художньої літератури виділені статусні угруповання статистично значуще диференціюються одна від одної.

Дана обставина впродовж періоду 2003–2009 рр. зберігається. Більше того, вона, мабуть, загострюється, бо серед низькостатусних і середньостатусних угруповань збільшилась частка не-читачів художньої літератури. Водночас серед високостатусних угруповань частка не-читачів практично не змінилась. У 2003 р. серед низькостатусних угруповань було 37% не-читачів художньої літератури, а 2009 р. їх стало 54%. Серед середньостатусних угруповань у 2003 р. було 27% не-читачів художньої літератури, а 2009 р. їх стало 40%. Звідси збільшення частки не-читачів у 2009 р. по обом угрупованням становить 1,5 рази. Подібної тенденції серед високостатусних угруповань не спостерігається: тут у 2003 р. і 2009р. була однакова кількість не-читачів (19%).

Інший приклад відмінностей між представниками різних статусних угруповань — це орієнтири на ті чи інші авторитети у прийнятті важливих рішень, пошуку відповідей на нагальні життєві питання. У питанні 2010 року були запропоновані різні варіанти відповідей на питання “Що більшою мірою допомагає Вам орієнтуватись у житті, розуміти хід подій, приймати правильні рішення?” (див. табл.3).

Таблиця 3

Варіативність життєвих орієнтирів серед угруповань різного статусу, 2010, %

Орієнтири	За вибіркою	Статусні групи		
		Високостатусні	Середньостатусні	Низькостатусні
Думки та досвід друзів і родичів	55,1	58,7	56,8	52,9
Особистий досвід	77,0	80,6	77,4	76,3
Приклади відомих людей	11,2	11,2	14,9	8,9
Преса, радіо, телебачення	25,4	30,1	25,3	24,4
Спілкування в Інтернеті	6,1	11,2	9,3	2,7
Наукове знання	9,3	19,9	12,2	4,9
Правове знання	9,8	21,8	12,8	5,7
Твори літератури та мистецтва	6,7	15,0	6,6	4,7
Пророкування екстрасенсів та астрологів	1,2	0,5	0,9	1,2
Долученість до релігії	10,3	13,1	8,0	10,5

Знову-таки, відмінності спостерігаються першою чергою між представниками високостатусних і низькостатусних угруповань, а також між представниками середньостатусних і низькостатусних угруповань. Є певні орієнтири, які практично не диференціюють високостатусні і середньостатусні угруповання, наприклад, звернення до інтернету у пошуках відповідей на життєво важливі питання, тоді як низькостатусні угруповання майже не використовують це джерело інформації. Разом з тим, орієнтири, які потребують значного обсягу культурного капіталу (використання наукових, правових знань, звернення до творів літератури і мистецтва) саме і є важливими аспектами для диференціації високостатусних і середньостатусних груп.

Головний висновок, який випливає з проведеного порівняльного аналізу, полягає в тому, що існуючі статусні угруповання диференціюються не тільки по економічному капіталу, а ще й по культурному капіталу. Останній у докризовий період був далеким до свого оптимального насичення, а в умовах фінансово-економічної кризи він ще більш загострюється. Ця обставина яскраво проглядається на прикладі значного розриву в культурному споживанні між високостатусними і низькостатусними угрупованнями соціуму. Зрозуміло, чим більший обсяг культурного капіталу, чим краща його якість, тим вище культурна компетентність окремої людини чи даної соціальної групи. А це своєю чергою позитивно впливає на реалістичне сприйняття навколишнього світу, грамотну оцінку ресурсів, знань, навичок, умінь (своїх і чужих), вибір ефективної стратегії життєдіяльності. Динаміка суспільного розвитку, безперечно, змінюватиме конфігурацію, обсяг, якість і дисперсію культурного капіталу в соціумі. Сьогодні в цьому важливу роль відіграють його об'єктивованій і інкорпорованій різновиди. Разом з економічним капіталом культурний капітал створює ресурсну основу життя людей, що визначає як їхні позиції у складній стратифікаційній системі соціуму, так і характер життєвих можливостей і шансів на майбутнє.

Список використаної літератури

1. *Бурдые П.* Формы капитала // Западная экономическая социология: Хрестоматия современной классики. – М.: РОССПЭН, 2004. – С.519–536.
2. *Голиков А.С.* Концептуализация культурного капитала в современной социологии // Методология, теория та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: Збірник наук.праць. – Х.: ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2008. – С.51–58.
3. *Ручка А.* Дисперсія культурного капіталу в сучасному українському соціумі: порівняльний аналіз // Українське суспільство 1994–2005. Динаміка соціальних змін. – К.: ІС НАНУ, 2005. – С.312–321.
4. *Ручка А., Скокова Л.* Культурні зміни в сучасному українському соціумі // Фундаментальні і прикладні дослідження рекреаційно-дозвіллевой сфери в контексті євроінтеграційних процесів (Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 12–13 травня 2008 р.) – Т.ІІ. – К.: ВЦ КНУКіМ, 2008. – С.316–337.
5. *Скокова Л.* Матеріальна диференціація і культурне споживання в Україні // Українське суспільство 1992–2009. Динаміка соціальних змін. – К.: Ін-т соціології НАНУ. – С.312–318.
6. *Українське суспільство 1992–2009.* Динаміка соціальних змін. – К.: ІС НАНУ, 2009. – 560 с.
7. *Українське суспільство 1992–2010.* Соціологічний моніторинг. – К.: ІС НАНУ, 2010. – 636 с.
8. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua/>
9. *Peterson RA., Kern R.* Changing highbrow taste: from snob to omnivore // American

Sociological Review. – 1996. – V.61. – P. 900–907.

Стаття надійшла до редакції 16.04.2012

A.Ruchka, Skokova L

CULTURAL CAPITAL AND ITS IMPLEMENTATION IN THE MODERN UKRAINIAN SOCIUM

The article is devoted to studying the content, functions and development of cultural capital and its influence on public life. Comparative analysis of that conducted in this paper shows that the existing status groups differentiated not only by economic capital, but also by cultural capital.

Key words: *cultural capital, status groups, differentiation, Ukrainian society mental development.*

УДК 316.28:316.723

Б.В. Слющинський

ЕТНОКУЛЬТУРА СПІЛЬНОТИ ПРИАЗОВ'Я: КУЛЬТУРНА ІНТЕГРАЦІЯ ЧИ МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМ?

Стаття присвячена дослідженню етнокультури населення Приазов'я. Автор намагається виявити особливості у відносинах між різними етнічними утвореннями, що населяють даний регіон. Результати досліджень демонструють певний „культурний конфлікт”, який посилюється сучасними глобалізаційними процесами, а також культурною інтеграцією та мультикультуралізмом.

Ключові слова: *етнокультура, культурна інтеграція, мультикультуралізм, глобалізація, культурний конфлікт.*

Чи можна сьогодні стверджувати, що культура населення певного регіону є чимось єдиним цілим? Можливо, це історично сформована і органічно пов'язана між собою деяка етнокультура, якій властиві свої різноманітні культурні детермінанти? Адже, сьогодні на планеті важко вже знайти населення, яке б могло чітко визначити свою етнічну належність із притаманною їй культурою. Культура має дуже багато визначень, одне з яких стверджує, що культура – це ціннісні орієнтації та норми поведінки. Дійсно, одне покоління відрізняється від іншого саме цим. Але жодне визначення культури не дає повного розкриття поняття „культура”. Ще відомий американський соціолог російського походження П. Сорокін (1889–1968) писав: „У найбільш широкому смислі слова культуру можна трактувати як деяку сукупність, яка створена чи модифікована у результаті свідомої або несвідомої діяльності двох чи більше індивідів, що взаємодіють один з одним, або впливають один на одного своєю поведінкою” [1, с. 1]. Згідно з таким трактуванням культурними феноменами є все, створене людиною, добре і не дуже. Але чи можна різні культури об'єднати і сказати, що це єдність чи єдина культура? Як вказує П. Сорокін у праці „Соціальна і культурна динаміка”, у квартирах людей можуть бути предмети різних епох, картини різних авторів із різних країн, які різняться стилем, манерою написання тощо і їх буде об'єднувати лише „культурний простір”. Чи буде наявна тут культура єдиним цілим чи це просто просторовий конгломерат? (кожна з яких по-своєму цінна) і чи не лише одне сусідство є єдиним зв'язком, що об'єднує цей єдиний комплекс? Навіть, якщо це так, то чи можна назвати таку сукупність „інтегрованою культурою”? [1, с. 34].

Якщо ж ми спробуємо цю теорію суперсистем П. Сорокіна перенести у соціальну сферу, то побачимо, що сукупність людей теж не є чимось єдиним, це